

El fil de l'avantguarda

L'exposició del fons d'art i l'arxiu de Santos Torroella a Girona posa en relleu el caràcter "únic" d'una col·lecció rica en "vasos comunicants" sobre la modernitat

Tot això, tot, era en una sola casa. Els Miró, Dalí, Picabia i Barradas, el dibuixet de Picasso, el de García Lorca, el primer Gris i un deliciós Torres-Garcia, i els Tàpies, Cuixart i Ponç, i un Millares inesperadament frenètic i colorista, i tantes dones, Mela Muter, Maruja Mallo, Olga Sacharoff, Norah Borges i Ángeles Santos, per descomptat, i també tota la documentació que hi anava associada: la correspondència, els catàlegs, les revistes, els llibres que es dedicaven l'un a l'altre. Si aquest hagués estat el llegat d'un d'aquells nobles dilettants que obren una fundació per por que li dispersin els tresors, ens fariem creus de la sensatesa i la coherència amb què havia invertit la seva fortuna, però Rafael Santos Torroella no era pas un milionari; era un poeta, un crític d'art, un investigador i, sobretot, el promotor cultural que hi ha al darrere d'algunes de les iniciatives més engrescadores a favor de l'avantguarda en la postguerra, una figura que "desborda els límits i les categories estanques per construir-se en una cruïlla de vectors", com asseguren Jaume Vidal Oliveras i Rosa Gutiérrez, els comissaris de l'exposició que per primera vegada desplega davant el públic part del contingut d'aquest fons immens adquirit el 2015 per l'Ajuntament de Girona.

L'aposta per l'Art Nou. Itineraris de l'avantguarda a Catalunya a través del fons Rafael Santos Torroella i María Teresa Bermejo [https://www.girona.cat/museuhistoria/cat/expo_artnou.php] reuneix 200 obres de les prop de 1.200 que formen la col·lecció i uns 300 documents dels més de 80.000 que atesora l'arxiu associat, una proporció que pot semblar petita i que no ho és gens. Amb raó Jaume Vidal comentava ahir, en la presentació a la premsa, que poques vegades s'haurà vist tant de material a les sales del Museu d'Història de Girona [<https://www.girona.cat/museuhistoria/cat/index.php>]. N'hi ha moltíssim, és veritat, i un dels mèrits del muntatge, que s'inaugura demà en plenes Fires de Sant Narcís (10 h), és que no només no enfarfega, sinó que fa venir ganes de més. No passa pas cada dia que et posin al davant la seqüència sencera de la història de l'avantguarda a Catalunya des dels seus orígens, a principis del segle XX, fins als anys setanta, i que cada peça escollida dialogui d'una manera tan eloqüent amb les altres i amb els documents que les acompanyen, que demanen, a més, la participació activa del visitant. Que ningú entri aquí amb la prevenció dels museus: en aquesta exposició és "obligatori" remenar calaixos, i cada vitrina n'és plena, de dibuixos, cartells, dedicatòries, revistes, catàlegs o prospectes gargotejats.

En la primera imatge que els dos comissaris es van fer de l'exposició, ja hi havia la idea d'arxiu, un arxiu que s'expandeix en xarxa, i també la del "gabinet de curiositats", aquella sala on el col·leccionista desplega el seu món, el seu "retaule de meravelles", com el va definir Vidal. De fet, l'organització en tres grans blocs ("Les arrels", "La represa" i "La sincronització"), que responen a l'arc cronològic que va de la introducció de l'avantguarda a Barcelona amb la diàspora d'artistes europeus per la Gran Guerra fins a l'assimilació de la modernitat, ni que sigui amb fins interessats, pel règim franquista, reproduceix en certa manera la disposició amb què el mateix Santos Torroella tenia la seva col·lecció a casa, agrupant obres per afinitats i confluències. "És extraordinari com uns objectes ajuden a explicar els altres, com si estiguessin connectats per vasos comunicants, i és per aquesta raó que estem davant d'una col·lecció única, perquè poques vegades un fons privat ha permès seguir tan bé un fil argumental", comentava el comissari, que va subratllar la "coherència" d'un fons que ha estat fàcil de presentar perquè "ja està orientat per un discurs molt ben travat". De totes les etapes del Santos Torroella col·leccionista, els comissaris van destacar sobretot els anys de postguerra, "el cor de l'exposició", quan el crític

participa en el grup Cobalto 49, en l'Escola d'Altamira promoguda pel nazi redimit Mathias Goeritz, en els Congressos de Poesia que a principis dels cinquanta van contribuir al reconeixement de totes les llengües de l'Estat o en la IX Triennial de Milà, la primera inserció de l'avantguarda espanyola en els corrents internacionals després de la guerra, però també quan promou la primera exposició de Dau al Set, el 1949, o la que havia de representar la reaparició de Miró en el mercat cultural interior, el mateix any, a les Laietanes (amb obres antigues procedents de col·leccions privades, perquè l'artista es va negar a oferir obra nova per no servir de reclam expiatori de la dictadura). Rosa Gutiérrez va admetre que tota l'exposició gira al voltant de quatre figures centrals, Dalí, Picasso, Miró i Tàpies, que també ho eren per a Santos Torroella, que "tota la vida va tenir l'obsessió de recuperar la memòria de l'avantguarda anterior a la Guerra Civil".

Amb motiu de l'exposició, oberta fins al 28 de maig, s'ha definit també un ampli programa de conferències, taules rodones i visites guiades al voltant d'una col·lecció que ha de ser el pinyol del futur Museu d'Art Modern i Contemporani de la Casa Pastors (endarrerit per les excavacions arqueològiques), a més de la presentació del catàleg, prevista per al 29 de març.

Publicat a:

-El Punt Avui. Girona 28-10-2022, Pàgina 30

-El Punt Avui. Nacional 28-10-2022, Pàgina 22

Font del document: <http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/2211192-el-fil-de-l-avantguarda.html>